

ποιό σπίτι έσπασε άφιλονείκητη τήν έξουσία του ό θάνατος, σέ ποιό ή άγωνία παράλυε κάθε αντίστασι! έμπεναν και κάθε λογής κακούργημα που φρίττει ό λογισμός ήταν του χεριού τους. Κοντά σέ όσα από στόματος άκουσα φοιχτά, βεβαιώνει αυτά και μία άφοσιωμένη καρδιά, όπου είχε ριχθί μέσα στην καταστροφή για να παρηγορη και να βοηθη. «Πόσαι περιουσίαι έξηρανίσθησαν (έγραφε τότε εις τήν 'Αθηνών), πόσαι τραγικαί σκηναί διεδραματίσθησαν, όταν επάγοναν οι γονεΐς άπροσταυτών τέκνων. Μου τρέμει ή χείρ, μου πίπτει ό κάλαμος . . . σύρω πυκνόν πέπλον επ' αυτών».

Άλλά αν έξεκλώσας φειδία ή φλογερή πνοή του Κακού, μέσα σ' αυτό τό χαλασμό έσήκωνε επίσης τό μέτωπο περήφανο, φωτισμένο από άγιο στεφάνι λαμπρό, ή άφοσίωσι, ή παληκαριά. Και έβλεπες ξένους να μπαίνουν στα σπίτια της δυστυχίας να βοηθούν, να παρηγορούν, να σταυρώνουν τά χέρια, να κλίνουν μάτια γιαλωμένα από τό θάνατο, να ανάθουν κεράκια, να κείνε νεκρολίθινα στα μαρμαρωμένα λείψανα. Θά έχη ναί πάντα και ή Άρετή τους στρατιώτας της! (1)

Έτσι στους δρόμους έγύριζαν και έμπαϊναν στα σπίτια των φτωχών, και ή νυφάδες του Χριστού, του Έλέους ή αληθιναΐς Άδελφαις.

Να της έβλέπετε της ήρωϊκαΐς γυναίκες, μεθυσμένας από τήν άγία μέθη που δίνει ή άγάπη, ή θυσία, ή έλεημοσύνη, πώς έτρεχαν και έδιναν άλλο που πρόφθαναν τή ζωή, άλλο τήν παρηγοριά και τήν έγκαρτέρησι. Πόσοι έκοιμήθηκαν τον τελευταίο ύπνο γλυκά, άνώδυνα, με άκουμπισμένο τό κεφάλι στα χέρια τους, κυτάζοντας της άγιας μορφαις τους που τους έδειχναν τον ουρανό, ενώ στα στήθη τους άφοβα έδέχοντο τους ρονικούς έμέτους της χολέρας, ενώ με άγιο παρηγορητικό χαμόγελο έσκουπιζαν τον ιδρώτα του θανάτου από τά παγωμένα μέτωπα, από τά δακρυσμένα μάτια που έστυλόνουνταν άξαφνα θολά, γιαλωμένα!

Και όπου ή επιδημία, ξεκληρίζοντας τους μεγάλους, άφινε έρημα κλωσσόπουλα μικρά παιδάκια έλυναν του Έλέους ή Άδελφαις δέματα με μαύρα φουστανάκια που είχαν μαζί τους άμμμένα, τά έντυναν και έπειτα άλλα στην άγκαλιά, άλλα από τό χέρι τά έμάζευαν στο άσπλό τους.

Άλλά γιατί άγιας νύφαις του Χριστού να ντύνετε με μαύρα τσίτια τά τρυφερά πεντάρφανα παιδάκια; Γιατί τό κεφαλάκι του μικρού κοριτσιού όπου τά μαλλάκια του δεν φθάνουν ακόμα να σμίξετε τήν πρώτη τους πλεξίδα, τό σκεπάζετε με αυτά τά μαύρα, τά σκοτεινά μαντήλια: Άλλοίμονο! Όσα ζήσουν απ' αυτά θά έχουν πάντα τον καιρό να μαυροφορέσουν. Δεν είναι δά τόσο άνάρηαις ή συρραΐς στον κόσμο. Φθάνει να περάσουν τά σύνορα της ηλικίας, που έχει πάντα σύντροφο τό γέλιο, για να φορέσουν πολλαΐς φοραις τό δικό τους τό πένθος. Έπειτα τί τά θέλει:

τά μαύρα τό παιδί που δεν θά άκούση πλεία τή φωνή του πατέρα, που δεν θά ιδη τή γλυκειά της μάνας μορφή; Άχ, του μικρού όρφανού, όχι τό κορμάκι, αλλά ή ίδια ή ψυχή για πάντα είναι ντυμένη μαύρα!

Πολλά από αυτά τά έρημα τά γύρεψαν έπειτα συγγενεις και τά μάζωξαν' άλλα συνεκέντρωσε της Μαριας Ύψηλάντου και άλλων όμοίων της ή φιλανθρωπία εις τό Άμαλίσιον, τό όποϊον αυτά πρώτα έπερίθαλψε. Για μερικά όμως, που δεν εύρέθηκε, κανεις να τά συλλογισθί, άπόμειναν μητέρες του Έλέους ή Άδελφαις.

Άλλά γιατί ή ευεργεσία και ή πλέον άγία να έχη πολλαΐς φοραις καταστάλαγμα και ένα πλάγιο σκοπό; Γιατί αυτό τό τόσο φωτεινό διαμάντι της ψυχής να τό σκοτίζη πολλαΐς φοραις μαύρη βαθεία κηλίδα: Έτσι τίποτε δεν είναι τέλει σ' αυτό τον κόσμο, και ή άγιας γυναίκες μέσα στο θρησκευτικό ένθουσιασμό τους, δεν εκατάλαβαν πόσο άδικο είναι, πόσο σκληρό να πέρνουν από τά άνυπεράσπιστα μικρα, ανταλλαγή της σωτηρίας, ξαγορά του μικρού ψωμιού της έλεημοσύνης, τήν πίστι που γεννήθηκαν, χωρίς καμία από αυτά τά καυμένα αντίστασι, χωρίς νόησι. Πάντα κακό ό προσηλυτισμός. Άλλ' ό μεγάλος, έλεύθερος, νοιώθει, κρίνει και εκλέγει. Τό να μαθικήν όμως κανεις τό μικρό όρφανό, που βρέθηκε στα χέρια του, να λήη τό Πάτερ ήμών και τό Παναγία Παρθένε σέ γλώσσα ξένη, σέ θρησκεία ξένη, που δεν είναι του πατέρα και της μάνας που τό γέννησαν, είναι κάτι τι όπου δεν άφίνει να φυτρώση στην καρδιά της ευεργεσίας ό σπόρος, ή εύγνωμοσύνη.

Θά αισθάνουνταν βέβαια διπλή τήν όρφάνια τά ταλαίπωρα μικρά, όταν ανάμεσα στις μελωδίας του όργάνου, στις άρμονιας της λατινικής ακολουθίας, ένθυμούντο σά γλυκό όνειρο τή μάνα τους, όταν τους έσταύρωνε τά χέρια μπροστά σέ μια μαυρισμένη εικόνα της Μεγαλόχαρης, ανάθοντας τό φτωχικό κερί στο ταπεινό εκκλησιδάκι της γειτονιάς, όπου έκαναν τήν προσευχή στη γλώσσα τή δική τους, στη γλώσσα που πρωτομίλησαν στον κόσμο.

[Έπειτα τό τέλος].

EMMANOYHΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΣΤΕΦΑ¹

ΗΘΗ Έπαρχιακά.

Τήν μακράν λεωφόρον του Άμμου κατέλαμπεν από άκρον εις άκρον δι' έρυθρίζοντος άκόμη φωτός ό ήλιος του Δεκεμβρίου, ό πρό μικρού άνυψωθείς εκ του όρίζοντος και καταλάμπων τήν έρρυτιδωμένην εκτασιν της θαλάσσης. Αί ασθενης του ακτινες δεν ισχυον άκόμη κατά του ύποψύχρου πρωϊνου άέρος. Η σειρά των οικιών, με τας συνεχείς στοάς ύπό τας όποιας έφαινοντο κλειστά ή ήμίανονικτα τά μαγαζεία, είχαν όψιν, άπέναντι του νέου ήλιου, καθάριαν και έορτάσιμον. Οί διαβάται, εργάται

(1) Θουκυδ. 2. 51. «Οί άρετής μεταποιούμενοι αισχύνη ήφείδουν σφών αυτών, επόντες παρά φίλους, επει και τας ολοφύσεις των απογιγνομένων τελευτώντες και οι οικείοι έξέκαμον, ύπό του πολλού κακού νικώμενοι».

προπάντων μὲ τὰς ἐορτασίμους των ἐνδυμασίας, ἐβάδιζαν ἐσπευσμένως, ἄλλοι μὲν πρὸς τὰ κρεοπωλεία, ὅπου ἄφθονα παρετάσσοντο τὰ σφάγια τῆς Κυριακῆς, ἀνηρτημένα διὰ σιδηρῶν ἀρπαγῶν ἀπὸ ξυλίνων ἱκρίων ἢ ἀποτεθειμένα ἐπὶ τῶν ὀγκωδῶν καὶ ἀξέστων τραπεζῶν, ἄλλοι δὲ πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, τοῦ ὁποίου οἱ γλυκεῖς κώδωνες, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ κωδωνοστασίου ἐξέχυναν μίαν σεμνὴν μελωδίαν, βαυκαλιζοῦσαν τοὺς ἡμιαφυπνίζομένους κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην... Ὁ Γιακουμάκης ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Ἀγοράν, ὅπου ἐκ τῶν πρώτων συνήνησε στρέφοντα τὰ νῶτα μὲ τὰς χεῖρας ὀπισθεν καὶ παρατηροῦντα τὰ κρέατα, τὸν ἀγαπητόν του φίλον Χρῆστον Κατσουρέλαν.

«ὦρες καλές!» τῷ ἐβρόντησεν ὀπισθεν.

«ὦ μογογιόρνο!» ἀνέκραξεν ὁ κύρ Χρῆστος· «πῶς, ἀκόμα δὲν ἐψώνισες;»

— Ὅχι τόρα ἦρθα. Ἐχει γιαμὰ τίποτσι καλό;

— Ἄ δὲ ξέρω κ' ἐγώ; Ἐκεῖνο κ'εῖ τὸ πρόβειο, τὸ βλέπεις; στοχάζουμαι νᾶνε καλὸ γιὰ τὸ φούρνο.

— Ἄ, φούρνους! ἐγὼ τὴν Κυριακὴ τρῶω μάλιστα...

— Αἶ, τότενες βοϊνὸ ἀπὸ τοῦτο δῶ.

— Πενῆντα τὸ βόϊκο! πενήντα!» ἀνέκραξε στεντορεῖως ὁ παχὺς καὶ ἐρυθραύχην κρεοπώλης ἀναπάλλων τὴν πελωρίαν του μάχαιραν. «Σιὸρ Γιακουμάκη, κόπιασε! Σῶχω σήμερα πρᾶμμα ποῦ δὲν θὰ το λησμονήσης ποτέ σου!»

Ὁ Γιακουμάκης ἀπεδέχθη τὴν πρόσκλησιν· ἀφ' οὗ δὲ συνεζήτησε διὰ μακρῶν μετὰ τοῦ φίλου του περὶ τοῦ μέρους, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ προτιμήσῃ, διέταξε τὸν κρεοπώλην νὰ του κόψῃ ὡς τρεῖς λίτρες.

— «Μωρ' ἀκρίβεια, σιὸρ Χρῆστο! Τ' εἶνε τοῦτο δῶ!» παρεπονέθη πρὸς τὸν φίλον του πληρόνων εἰς χαλκὸν τὸν κρεοπώλην καὶ παραλαμβάνων τῇ βοήθειᾳ φύλλου χάρτου τὸ τεμάχιον τοῦ κρέατος. «Τὸ πιστεύεις ποῦ ἔφτασα τὸ κρέας, μουσκάρι γιὰ ραριτές, δύο μεγάλες τῆ λίτρα;

— Μπᾶ, ἀμὴ τί; ἐπροχτές. Ἄδὲ δὲν το θυμάμαι ἐγώ; Μὲ τοῦτες ἐδῶ τῇ ἀκρίβειες οὔτε κ' ἐγὼ δὲ ἤξέρω ποῦ θὰ καταντήσουμε!»

Καὶ μὲ τὸ ἀπόφθεγμα ἐκίνησεν ὁ ἔντιμος νοικοκύρης τὴν κεφαλήν, ὀγκώδη καὶ πολύμαλλον, καὶ ἐκινήθη βαδίζων πλησίον τοῦ φίλου του. Μηλιανὸς ἀνέκαθεν συνείθισε νὰ ἐπιροίπητῃ τὴν εὐθύνην τῶν κακῶν ὄλων ἐπὶ τῶν λουθαίων· ὁσάκις δὲ τῷ ἐδίδοτο ἀφορμὴ νὰ τοὺς ἐνθυμῆται, ἐπὶ τοῦ εὐτραφοῦς μελαγχρινοῦ προσώπου του διεχέετο χροιά τις ὑποπρασίνη, ὄλο χολή.

— «Πῶς λοιπὸν δὲν ψωνίζεις;» τὸν ἠρώτησεν ὁ Γιακουμάκης.

— «Τόρα καὶ πλησιό! Ἐμένανε μοῦ ἐψώνισε ὁ Νιόνιος μου ἀπὸ ἀμπονόρα. Σὰν τὸν καλὸ τὸν νοικοκύρη, τὸ φαμελίτη ἄνθρωπο, ἐσηκώθηκε αὐγὴ, ἐψώνισε ὅ,τι ἐχρειαζότουνα στὸ σπίτι καὶ τόρα, γυιέ μου, πάει 'ς ἄλλο θέλῆμα δικό μου, τῇ δουλειᾷ. Ἀμὴ τί σοῦ φαίνεται; Δὲν σοῦ τῶπα πῶς δὲν τα καλομαθαίνω ἐγὼ τὰ ἀρχοντόπουλά μου;»

— Ἄντζι τὰ καλομαθαίνεις, τοῦ Θεοῦ...

— Καὶ νὰ σου πῶ ἓνα λόγο, ἀφέντη, ποῦ δὲν

θάν τονε πιστέψης; Ξέρεσι καλλίτερ' ἀπὸ μένανε νὰ ψωνίσῃ καὶ νὰ κάμῃ οὐλές του τῇ δουλειᾷ.»

Καὶ ἀφῆρσε καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας τὸν μαῦρόν του πλατύγυρον πῖλον καὶ τὸν ἐκράτησε δ' ὀλίγον ἀνάποδα παρὰ τὸ στήθος του, ὥστε νὰ φανῇ ἡ ἰσχρὸς καὶ λευκὴ του φόδρα. Τὸ κίνημα τοῦτο ἐσυνείθιζεν ὁ Κατσουρέλας κατὰ τὴν ἐξαγγελίαν τῶν ἀπροόπτων του.

— «Μάλιστα, φίλε μου, μάλιστα!» ἀπήντησεν ὁ Γιακουμάκης σταματῶν. «Τὸ πιστεύω. Ἡ νέα γενεὰ εἶνε πολὺ ἐξυπνη, πολὺ. Βλέπω ἐκεῖνη τὴν ἐγγόνα μου... Πῶς δὲ μας ἀκοῦνε ἐμας τοῦ γέρους καμμία βολά, μὰ τί νὰ γένη; Δὲν μοῦ κάνεις τῇ χάρι νὰ πᾶμε ἔτσι κομμάτι νὰ πάρω καὶ ἓνα μάτσο σέλινο;»

— Μπράβο! ἔ καὶ λεμόνια, ἂν θέλῃς.

— Λεμόνια ὄχι, ἔχω στὸ σπίτι.

Ἡγόρασαν τὸ σέλινο καὶ ἐξηκολούθησαν τὸν δρόμον των ἀργά, συνομιλοῦντες. Τὸ κρέας δὲν ἦτο βάρος ὀχληρὸν διὰ τὸν Γιακουμάκη. Ἀπεναντίας τὸ ἐκράτει κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀστῶν ἐπιδεικτικῶς, ὡς τὸ ἔμβλημα τῆς εὐπορίας καὶ τῆς νοικοκυροσύνης καὶ δὲν ἐλυπεῖτο διόλου ἂν ἡ ἐπιδειξις αὐτῆ παρετείνετο. Ἐπειτα ὁ φίλος, τὸν ὁποῖον εἶχε παρὰ τὸ πλευρόν του, δὲν ἦτο ὁ τυχών. Ἦτο ὁ Χρῆστος ὁ Κατσουρέλας, ὁ ἐπίδοξος συμπέθερός του, εἰς τὴν λεπτήν δὲ θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο τὰ πράγματά των, ἦτο δυσχερὲς νὰ τον ἀφήσῃ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ πρὶν ἤθελον ἐξαντλήσῃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀσήμαντα πρῶινά, ὅσα εἶχον νὰ εἴπουν. Ἡ ἐλαχίστη παρατυπία ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ μεταξὺ των ψυχρότητα ἀνεπανόρθωτον. Πρὸ πάντων ἐκ μέρους τοῦ Γιακουμάκη, διότι αὐτὸς ἦτο ὁ ἀναβάλλων αἰωνίως καὶ ὑπὸ προφάσεις μυρίας, — στάσου νὰ ἰδοῦμε... νὰ περάσῃ ὁ χειμῶνας... νὰ ἐτοιμασθοῦμε ἀκόμα...— γάμον συμφωνημένον μεταξὺ των πρὸ πολλοῦ, ὡς νὰ ἐλυπεῖτο νὰ μετρήσῃ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ φίλου του χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τέλους δὲν ἦσαν ἰδικά του.

— «Ἐφοῦνοι ποῦ ἔχουνε παράδες ἔτσι εἶνε, παιδί μου,» ἔλεγε διὰ τοῦτο πρὸς τὸν Νιόνιον τοῦ ὁ Κατσουρέλας. «Εἰς τὴν ἀρχὴ ἐνθουσιασμὸ μεγάλο, ναί, ναί, ναί, μπράβο, ὅ,τι θέλετε, καὶ ἔτσι ἔρθουνε εἰς τὰ πράγματα βγάνουν ὄξω χίλιες δυσκολίες. Ἐγὼ δὲν πιστεύω ἐκεῖνο ποῦ μας εἶπανε, πῶς ἡ δυσκολία εἶνε ἀπὸ μέρος τῇ κοπέλας· οὐλα ὁ γέρος τὰ κάνει, βεβαιώσου. Μὰ στὸ ὕστερο τί χρεῖα ἔχουμε καὶ μεῖς; Ἄν θέλουνε, ἐδῶ εἵμασθε· ἂν δὲν θέλουνε, τραβᾶμε τῇ δουλειᾷ μας. Ἄδὲ μᾶς ἔχουνε μαρκάδους;»

Πράγματι ὅμως ἦτο ἀμύηανος πολὺ ἡ θέσις τοῦ Γιακουμάκη καὶ ἂν ἤξευρε τὰ διατρέχοντα ὁ Κατσουρέλας δὲν θὰ ἔσπευδε νὰ τον καταδικάσῃ. Μὰ ἔλα τόρα, ἠμποροῦσεν, ὅταν ἐκεῖνος π.χ. τῷ παρεπονέιτο διὰ τὴν ἀναβολήν, προβάλλων ὡς ἐπιχείρημα ἀκαταμάχητον τὸν σφοδρὸν ἔρωτα τῶν νέων:

«Τὰ παιδιὰ ἀγαπιοῦνται, γλέπεις, ἀγαπιοῦνται!»—

ἠμποροῦσεν ὁ ἄλλος νὰ τῷ ἀπαντήσῃ:

«Ἡ Μαργαρίτα μου δὲν μπορεῖ νὰ τον ἰδῇ τὸ

Νιόνιο σου και ζητάω καιρό να την καταπείσω ;»

“Ολοι αϊ προφάσεις, τὰς ὁποίας ὁ καλοπροαίρετος Γιακουμάκης μετεχειρίζετο, δὲν ἦσαν παρὰ εὐσπλαγγικαὶ συγκαλύψεις τῆς ἀποτόμου, τῆς σκληρῆς ἐκείνης αἰτίας, τὴν ὁποίαν ὁ πατρικὸς ἐγωισμὸς δὲν ἦτο βέβαια δυνατὸν οὔτε νὰ ὑποπτεύσῃ οὔτε κἀν νὰ πιστεύσῃ. Διότι τὴν εἶχε τὴν πετριὰ ὁ κύρ Χρῆστος, τὴν εἶχε στὰ γιομάτα. Ὁ γιὸς του ἦταν στὸν κόσμον και ἄλλος δὲν ἦταν. Ἄ δὰ εἶχε, μάτια μου, ἡ χώρα δεῦτερο παιδί σαν τὸ Νιόνιο ; Μὰ μὴ ὤμορφος, μὰ μὴ λεβέντης, μὰ μὴ ἐξυπνος ποῦ νὰ μὴ τονε γελᾷ Πάπας, μὰ μὴ νοικοκύρης στὸ λεφτό, μὰ μὴ γραμματισμένος μιράκοιο, μὰ μὴ καλὸς ἕνα χρυσάφι ; Τί τοῦ ἐλείπε, τί ; Πῶς δὲν ἦταν παναπῆ, ἀπὸ μεγάλη φαμελιά ; Χμ ! φάσκελα νᾶχουνε οὔλα τάρχοντόπουλα μπροστὰ στὸ Νιόνιο του, — οἱ ψωρογιατροὶ και οἱ ψωροδικηγόροι ποῦ δὲν ἤξέρουνε δύο και δύο... Τὸ κεφάλι σήμερα κάνει τὴ φαμελιά.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ὁ Νιόνιος αὐτὸς ἦτο ἐκ τῶν υἱῶν οἱ ὁποιοὶ γεννῶνται ἐπίτηδες διὰ νὰ εὐχαριστοῦν τοὺς γονεῖς. Μετρίας διανοητικῆς ἀναπτυξέως, ἀλλ’ ἀνωτέρας κάπως τῆς τοῦ πατρός του, ὥστε εἰς αὐτὸν νὰ φαίνεται εἰς ἄκρον ὑπέροχος φύσις, ἡσυχος, φρόνιμος, ἄνευ φίλων, ἄνευ ἐξόδων, ἄνευ οὐδεμιᾶς πολυτελείας, ὁ Νιόνιος, ὅπως συνείησε νὰ κολλούη πάντοτε τὸν πατέρα του καθ’ ὁδὸν ἀπὸ μικρὸς, ἠκολούθησε και τὰς ἰδέας του και τὸ ἐπάγγελά του. Ὁ Κατσουρέλας πατὴρ ἦτο ζυλέμπορος και ὁ Κατσουρέλας υἱὸς ἐπίσης. Ἐφαίνετο ὡς ἀληθῆς παραφύς τοῦ πατρός του ὁ νέος, μέλλουσα νὰ ἀναπτυχθῇ και νὰ ντিকাταστήσῃ τὸ δένδρον ξηραίνόμενον. Ἀπὸ τῆς χυδαίας φυσιογνωμίας μέχρι τῆς ἀκόμφου ἐνδυμασίας, ἀπὸ τῆς φωνῆς μέχρι τῶν κινήματων, ἀπὸ τῶν σκέψεων μέχρι τῶν ἐξεων, ὁ εἰς ἦτο ἔκτυπον τοῦ ἄλλου. Ὁ νοικοκύρης ἔκαμε νοικοκυρόπουλο. Μὲ τὴν μικρὰν διαφορὰν ὅτι ὁ υἱὸς, προοδεύσας φαίνεται διὰ τῆς ἐξελίξεως, ὑπερέβαλε κατὰ βαθμὸν τὸν πατέρα εἰς τινὰς ἰδιότητας ἦτο π.χ. περισσότερον ἐξυπνος, περισσότερον κερδοσκοπὸς, περισσότερον φιλάργυρος, περισσότερον παχὺς και στρογγυλοπρόσωπος, περισσότερον ταπεινός, περισσότερον ἐλεεινός, περισσότερον γελοῖος. Αὐτὴ δὲ ἦτο πρὸ πάντων ἡ κρίσις τῆς Μαργαρίτας, και νομίζομεν ὅτι προκειμένου περὶ νέου δὲν ὑπάρχει ἀσφαλέστερον κριτήριον ἀπὸ τὸ τῆς νεάνιδας, ἡ ὁποία ἔχει λόγους νὰ ἐνδιαφέρεται...

*

“Ὅταν μετὰ διαφορὸς ἐλιγμοὺς και ἀρκετὴν ὥραν, ὁ Γιακουμάκης Στέφας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του και σκυθρωπᾶσας ἐκ νέου, παρέδωκεν εἰς τὴ σιόρα Νένη τὰ ὀψώνια, εὔρε τὴν Γιακουμάκαιναν εἰς τὴν σάλαν, περιμένουσαν νὰ τελειώσῃ τὸν καλλωπισμὸν τῆς ἡ Μαργαρίτα διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ γραῖα ἀστὴ ἐφόρει μαύρην ἐσθῆτα πολὺπτυχον ἄνευ κοσμήματος οὐδενὸς και μανδυλὸν εἰς τὴν κεφαλὴν ὁμοιόχρωμον χροσσωτόν, διανθῆς, μὲ μύτην ὀπίσω φθάνουσαν

σχεδὸν μέχρι τῶν ποδῶν τῆς. Αὐτὴ ἦτο ἡ ἐπίσημος περιβολὴ τῆς, ἐν τῇ καθαρῇ αὐτῆς ἀπλότητι ἐμπεδοῦσα τὴν ἰδέαν τῆς εὐσεβείας, τῆς ἀγαθότητος, τῆς γλυκύτητος, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεεν ἡ ἡρεμία ἡ ἐπιχευμένη ἐπὶ τοῦ λευκοτάτου προσώπου τῆς γυναικὸς, μὲ τὴν μόλις διαφαινομένην κόμην, μελανὴν ἔτι και λεῖαν, χωρισμένην και διηυθετημένην ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐπιμελῶς.

“Ἐκείνη περιμένεις ;” τὴν ἠρώτησεν ὁ Γιακουμάκης, ὅχι ἀπρόθυμος νὰ ρχίσῃ νέον κατ’ ἐκείνης φιλιππικόν.

“Δὲν πειράζει, εἶνε ἀμπονόρα ἀκόμα” ἀπήντησεν ἡ γυνή, φοροῦσα ἀργὰ τὰ μεταξόπλεκτα χειρόκτια τῆς. “Τοῦ λόγου σου δὲν θα κοπιᾶσῃς ;

— Αἶ, νὰν το πῆς τῇ γχόνας σου, ποῦ κοντεύει νὰ με κάμῃ Ὅθραϊο. Καὶ ποῦ ἔχω ἄλλο μούτρα ἐγὼ γιὰ ἐκκλησία !”

Και ὥσει μεταμεληθεῖς ἀμέσως διὰ τὸν πολὺ σκληρὸν λόγον :

“Δὲν ἐβάρεσε ἀκόμη μὲ τὴ μία” εἶπεν ἐρωτηματικῶς.

“Ὅσκει, δύο ἀσένια ἔδωκε.”

— Κοπιᾶστε σεῖς νὰ ὑρετε στασιδί και ἔτσι βαρέσῃ μὲ τὴ μία ἔργουμαί.

— Καλά, δῶσέ μου τόρα τίποτσι λιανιά γιὰ τσοῦ φτωχούς, γιατί δὲν μου φτάνουνε...”

Και ὁ Γιακουμάκης, ἀφ’ οὗ ἐμέτρησεν εἰς τὴν συμβίαν του δεκαπέντε μονόλεπτα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν του, ὅπου ἀφαιρέσας μόνον τὸ μπερετόνι του, ἐξηπλώθη ἐπὶ μιᾶς πολυθρόνας νὰ ἀναπαυθῇ.

Διὰ τοῦ μικροῦ παραθύρου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐφαίνοντο ἀκίνητα τὰ ὑψηλὰ δένδρα τοῦ ἀπέναντι κήπου, εἰσέρχοντο αἱ πλάγια ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, χλιαραὶ, γλυκεῖαι, ἐπιρρίπτουσαι ἐπὶ τῶν σανίδων τοῦ δαπέδου ἐπίμηκες τὸ ἵνδαγμα τῶν κλειστῶν ὑαλοπινάκων. Ἰδιάζουσα προσέβαλλεν ἡ ὀσμὴ τοῦ γεροντικοῦ κοιτῶνος και ἡ ὄψις ἡ πρωϊνὴ ἐκ τῆς ἀταξίας τῆς εὐρείας κλίνης, τῆς ὁποίας αἱ μὲν σινδόναί και τὸ ἐφάπλωμα εἶχον ἀπαχθῆ ἐκεῖθεν νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς τὸν ἥλιον, αἱ δὲ στρωματὰ ἀπέκειντο ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς ἐσχάρας κιλιτροπονημέναί και συσσωρευμέναί εἰς τὸ ἐν μέρος, στρωματὰ ἐξ ἐκτοπίου λευκοῦ ὑφάσματος μὲ ραβδώσεις κυανᾶς. Ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἄνωθεν τῆς προκεφαλίδος, ἐκρέμαντο σύμβολα τῆς ἀμιάντου συζυγικῆς κλίνης, τὰ στέφανα, και κάτωθεν, συνεστραμμένα ἐλικοειδῶς αἱ λαμπάδες τοῦ πρὸ πεντηκονταετίας γάμου, τὸ ὄλον ἀθέατον ἐντὸς θήκης ἐξ ὑφάσματος κιτρίνου ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ χρόνου. Ἡ παράπλευρος γωνία κατείχετο ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα, τὴν ἰδιαιτέραν λατρείαν τῆς Γιακουμάκαινας, ἡ ὁποία τὸν κοιτῶνά τῆς ἐννοοῦσε ναόν. Τραπεζιον γωνιαῖον μονόπουν, καρφωμένον ἐπὶ τοῦ τοίχου, ὡς εἶδος ἀγίας Τραπεζῆς, συκεράτει δύο μανουάλια ἐξ ὑδραργυρωμένης ὑάλου, μίαν φουγέραν ἀργυρᾶν, ἐν λιθανιστήριον πῆλινον και τᾶλλα χρειώδη τῆς οικιακῆς λατρείας. Ἐδῶ ὁ παπᾶς τῆς, τὸν ὁποῖον ἀγαποῦσεν εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸν Γιακουμάκην τῆς, τῆς ἔκαμε τὸν ἀγιασμόν, ἐκτάκτως τὸ Εὐχέλαιον και ὄλον τὸν Δεκαπενταύγουστον τὰς Πα-

ρακλήσεις. Ἀπὸ τῆς ὁροφῆς ἀνηρτημένον ἔφεγγεν ἀκοίμητον κανδήλιον σφαιροειδές, ἀναβαίνειν καὶ καταβαίνειν διὰ τροχαλέας, τῆς ὁποίας ὁ χειρισμὸς ἦτο τρυφὴ ἀνεκκλήτους διὰ τὰ παῖδιά τοῦ νηπιαγωγείου, ὀλισθαίνοντα ἐνίοτε μὲ ὄλας τὰς ἀπαγορεύσεις καὶ μέχρι τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου κρησφυγέτου. Τὸ δὲ φῶς τοῦ ἀντανεκλάτο κάτωχρον τὴν ἡμέραν καὶ ἐρυθρίζον τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν στιλπνῶν ἐπιφανείων τοῦ ἀγιολογίου ἐκείνου, ἐπάνω εἰς Παναγίας μὲ ἀργυρᾶ ὑποκάμισα, εἰς Χριστοὺς μὲ χρυσᾶ ἀκτινωτά, εἰς Τρίμορφα, εἰς Ἁγίους, εἰς Ὁσίας, εἰς Μάρτυρας, ὅλον τὸν ἱερόν ἐκείνον κόσμον, τὸν κακόμορφον, τὸν ξηρόν καὶ καπνισμένον ἀπὸ τὰ συγχὰ θυμιάματα, τὸν ὁποῖον ἐβλασφήμουν μεγαλοφῶνως εἰς τὰς ταβέρνας τῆς γειτονεῖας, περισσότεροι ἀφ' ὅσους τὸν εἶχον πράγματι εἰς τὰς καρδίας των.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν γωνίαν ταύτην, ἐδώθεν τῆς κλίνης καὶ πλησίον τοῦ παραθύρου, ἔκειτο τὸ γραφεῖον τοῦ Γιακουμάκη ἢ μάλλον ἐν πανέπιπλον ἀνώνυμον, ἰδιόρρυθμον, παμπάλαιον, συγκείμενον ἀπὸ τραπέζιον, γραφεῖον, ἐρμάριον κάτω καὶ μικρὰν βιβλιοθήκην ἐπάνω. Ἡ ἔρευνα τῆς Σφρηγγὸς αὐτῆς τῶν ἐπίπλων θὰ ἦτο ἰκανὴ νὰ διεγείρῃ τὴν ἐκπληξίν καὶ τοῦ ἀναισθητοτέρου διὰ τὴν ζωηρὰν ποικιλίαν καὶ ἀντίθεσιν τῶν ἐν αὐτῇ ἀποθηκευμένων. Χειρουργικὰ ἐργαλεῖα ἐντὸς σάκκων δερματίνων, φάρμακα ἐντὸς φιαλιδίων πολυχρῶμων, πλακίδια χρωμάτων ἡμιαναλελυμένα, χρυσᾶ κοσμήματα γυναικεία, ἔγγραφα διακοσίων ἐτῶν εὐρωπιῶντα, καρποὶ ξηροὶ προαιώνιοι λησμονημένοι, γραφίδες καὶ μελανοδοχεῖα ὑπερετήσαντα τρεῖς γενεάς, βιβλία παλαιὰ σητόβρωτα, νεώτερα φυλλάδια καὶ τόμοι, μέχρι τῶν προχθесινῶν ἐφημερίδων τὰς ὁποίας ἐκόμισεν ἐξ Ἀθηνῶν τὸ χθесινόν ταχυδρομεῖον, μέχρι τῆς δροσερᾶς ἀνθοδέσμης, τὴν ὁποίαν τῷ ἔφερε τὴν πρωίαν ὁ ἀνθοπώλης, — ἰδοὺ τὸ φοβερὸν φύρδην-μῖγδην, ὁ κυκεῶν τὸν ὁποῖον ἐνέκλειον τὰ πολλὰ καὶ κονισαλέα διαμερίσματα τοῦ ἐπίπλου. Ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ ἐνέκλειον καὶ μίαν ἱστορίαν, κοινωνικὴν καὶ ἠθικὴν, τὴν ἱστορίαν τοῦ κτήτορος. Αὐτὴν δὲ θάναπαρστήσωμεν τώρα, ὡς μὰς τὴν διηγούνται εὐγλώττως τὰ ποικίλα αὐτὰ ἀντικείμενα, ἐπωφελοῦμενοι τῶν στιγμῶν κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Γιακουμάκης ἐξήπλωμένος ἐπὶ τῆς πολυθρόνας του, διατρέχει τὰς τελευταίας Παλιγγενεσίας καὶ περιμένει τὴν ὥραν τῆς ἐκκλησίας.

*

Ὁ Ἰάκωβος Στέφας ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀγγελῶ Στέφα, γνωστοτέρου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ὁ Ἀντζολῆς», κουρέως περιφήμου εἰς τὸν καιρὸν του διὰ τὴν εὐνοίαν τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς αὐτὸν τὸ ἀρχοντολόγιον καὶ διὰ τὴν κωμικὴν του ἐφευρετικότητα. Μεταξὺ τῶν πρώτων ζωγραφικῶν δοκιμῶν τοῦ Γιακουμάκη, εὐρίσκειται ἐπὶ χαρτίου χονδρῶ καὶ καφεχρόου πλέον, σχεδιογράφημα παριστῶν δι' ἀτέγων ἀλλ' ἀρετὰ ἐκφραστικῶν γραμμῶν τὸν πατέρα του. Φορεῖ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς ἐποχῆς τσεντουρίνια, βραχείας περισκελίδας ἀποκαλυ-

πτύσας τὰς ἰσχῆρας ὡς Σατύρου κνήμας του καὶ ὑποδημάτια χαμηλὰ μὲ πόρπας ὑπερμεγέθεις. Ἐπὶ τοῦ ἐντελῶς ἐξυρισμένου προσώπου μὲ τὰ ὄξεα χαρακτηριστικὰ καὶ τοὺς μικροὺς ὀφθαλμούς, εἶνε ἀποτυπωμένη ἡ πονηρὰ ἐκείνη ἐκφρασις τοῦ μυῖς καὶ βλέπεις ἐκεῖ ἀμέσως τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸν ἐγγέφαλον τοῦ ὁποίου συνελήφθησαν καὶ ὠρίμασαν ὄλα ἐκεῖνα τὰ σχέδια τῶν ἀστειοτήτων, ἡ μπουφες, ἡ σῆμη τῶν ὁποίων ἐνίκησε τὸν χρόνον ἐν εἶδει φαιδροτάτων ἀνεκδότων, τὰ ὁποῖα οἱ γεροντότεροι μεταδίδουν ἠὺξημένα εἰς τοὺς νεωτέρους. Κατῆντησε μάλιστα πᾶσα εὐφυῆς ὡπωςοῦν ἀστειότης νάποδιδεταί εἰς τὸν Ἀντζολῆν, ὡπως καὶ πᾶσα ἐπιτηδεῖα κλοπῆ εἰς κλέπτας γνωστοὺς καὶ περιβόητους. Μεταξὺ τῶν ἀνεκδότων τῶν αὐθεντικῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γιακουμάκη, εἶνε καὶ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο τοῦ ἀγαθοῦ ἀστοῦ, τοῦ ἀγαπῶντος τὴν διασκέδασιν πολὺ καὶ τὸν οἶνον ὀλίγον, ὁ ὁποῖος ἐπιστρέψας μίαν νύκτα ἀπὸ ἕνα γλέντι ὀλίγον τι σκοτισμένος, ἔχασε καθολοκληρίαν τὴν πόρταν τοῦ σπιτιοῦ του, διότι ὁ Ἀντζολῆς μετὰ τῶν φίλων του εἶχε φροντίσει ἀπὸ ἐνωρὶς νὰ κτισθῇ καὶ νὰ γίνῃ μὲ τὸν τοίχον ἕνα. Καὶ τέτοια ἄλλα ἕνα σωρὸ.

Τὰς τάσεις ταύτας τοῦ κουρέως τῶν ἀρχόντων δὲν ἐκληρονόμησεν ὁ μόνος ἐπιζήσας ἐκ τῶν υἱῶν. Ἐγένετο ἀπεναντίας σοβαρὸς ἄνθρωπος, ὀλίγον ἀγαπῶν τοὺς γέλωτας καὶ τὰς ἀστειότητας καὶ κλίνων μάλλον πρὸς τὴν ρεμβώδη καλλιτεχνίαν, ὡς γίνεταί· δῆλον ἐκ τῆς σχετικῆς ἐπιτυχίας, μετ' ἧς ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς μουσικῆς. Ἐφθασε νάπεικονίξῃ πρόσωπα δι' ἐλαιογραφίας καὶ νὰ παίξῃ σεκόντο βιολί εἰς τὸ παλαιὸν Θέατρον, ἐκ τῶν πρώτων μουσικῶν τῆς πρώτης ἐντοπίου ὀρχήστρας. Ἡ δύναμις δὲν χάνεταί ποτὲ ἀλλὰ μεταμορφοῦται, ὁ δὲ υἱὸς δὲν ἦτο ὀλιγώτερον τοῦ πατρὸς εὐφυῆς. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἀπόδειξις καὶ ἡ εὐδοκίμησις του εἰς τὸ καθαυτὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα, μὲ ὄλα του τὰ συναρῆ, τὴν κατασκευὴν καλοῦ ἀμυγδαλελαίου, τὴν ἐκρίζωσιν ὀδόντων, τὴν τοποθέτησιν βδελῶν, τὴν ἐφαρμογὴν σικκῶν, κλυστηρίων καὶ τῶν τοιούτων. Οἱ κουρεῖς, βοηθοὶ τῶν χειρουργῶν πάντοτε, ἦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἱατροὶ δεῦτεροι. Συνέβαινε εἰς ἐλαφρὰς ἀσθενείας ἢ πρώτας αἰφνιδίας προσβολὰς νὰ προσκαλῶνται ἐπισήμως ἀντὶ τοῦ ἱατροῦ. Εἶχον πείραν ὄχι μόνον χειρουργικὴν ἀλλὰ καὶ δῆθεν παθολογικὴν ἤξευραν τὰ συμπτώματα τῶν ἀσθενειῶν, τὰς φάσεις των, τὰς ἰδιοτροπίας των, τὰς ἱαματικὰς ἰδιότητας τῶν βοτανῶν, ὄρους φανταστικῶς, μεθόδους, συνθέσεις παραδόξους, ἀλοιφὰς, συνταγὰς ἀπειραριθμῶς καὶ ἀπεριγράφτους. Εἰς τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τῶν μαϊσῶν καὶ τῶν ντετόρων—τῶν δύο ἱατρῶν, οἱ ὁποῖοι διεριλονεῖσκον τότε κάθε ἄρρωστον,—διέσωζον μὲν κατὰ ἐκ τοῦ μυστικισμοῦ καὶ τῆς δαιμονοληψίας τῶν πρώτων, μετελάμβανον δὲ καὶ ἐκ τοῦ θετικῶ καὶ ἐπιστημονικῶ τῶν δευτέρων σύμφωνα ὅθεν πολὺ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς οἱ κουρεῖς αὐτοί, εὐρίσκον παρὰ τῷ λαφῶ πελάτας μὲ προθυμίαν μεγάλην καὶ μ' ἐμπιστοσύνην πολλήν, συγχάκις ἀπίστευτον. Οὐχὶ σπανίως

π. χ. προσήρχοντο εἰς τὸν γέρω- Ἀντζολῆν ἄνθρωποι ἀπλοικοί, νὰ τον ἐρωτήσουν πῶς εὕρισκει τὸν τὰδε ἰατρὸν, πού τους ἐσύστησαν. Οὕτως αἱ περιγμηναὶ τῶν Πανεπιστημίων τῆς Πίζης καὶ τῆς Βονωνίας εἶχον χρεῖαν νὰ ἐπιθεωρηθοῦν καὶ νὰ ὑπογραφοῦν ἐκ νέου, διότι ἀλλοίμονον εἰς τὸν νεοφερμένον δόκτωρα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου τὸ πονηρὸν πρόσωπον τοῦ κουρέως μας ἤθελε συνοφρυωθῆ μετὰ μίαν κίνησιν τῶν χειλέων ὡς νὰ ἐδοκίμαζε φαγητόν... Τὴν τοιαύτην φήμην καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ πατρὸς ἐνωρὶς ἤρχισε νὰ ὑπερβάλλῃ ὁ Γιακουμάτης. Φύσει δεξιὸς περὶ τὸν χειρισμὸν τῶν ἐργαλείων καὶ τὰς χεῖρας ἐλαφρὸς, συνέβαινε νὰ ἐκβάλλῃ ὀδόντας τόσο ἀνωδύτως, ὥστε οἱ ἀσθενεῖς νὰ περιμένουν ἀκόμη μετὰ τὸ στόμ' ἀνοικτὸν καὶ νὰ πλύνη ἢ νὰ περιδένη τραύματα, χωρὶς νὰ ποσπᾷ οὔτε στεναγμόν. Ἐπειτα ἦτο εὐμαθέστατος. Νέος ἀκόμη ἐγνώριζεν 24 τρόπους πρὸς ἐπίσχεσιν τῆς αἱμορραχίας, μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς ἐπιθέσεως ἰστοῦ ἀράχνης. Διὰ τὸν ὀδοντόπονον ἐδίδεν ἐν χόρτον τὸ ὁποῖον ἐπιτιθέμενον κοπανισμένον μέσα εἰς ἀχιβάδαν ἐπὶ τοῦ καρποῦ τῆς ἀντιστοίχου χειρὸς, ἐξήγειρεν ἐκεῖ μίαν φλύκταιναν καὶ κατέπαυεν ἀλάνθως τὸν πόνον. Διὰ τὴν θείαν τοῦ ὀφθαλμοῦ κατεσκεύαζε μίαν σκόνην ἀπὸ σήπιον, ζάχαριν καὶ κάτι ἄλλο· διὰ τὰ μολυσματικὰ καὶ ἐροπυτικὰ ἐξανθήματα, τὸ σαμαμθηθοκατούρημα, τὸ σάγγριον, τὴν λειχήνα, τὴν βρωμοπεταλίδα καὶ τὰ ἄλλα μυριότροπα καὶ μυριώνυμα, διώριζεν ἢ κατάπλασμα ἀπὸ κόκκινον κολοκίθι, ἢ ἐπίπασμα ἀπὸ κυνηγόχλωμα διὰ τὰ μὲν καὶ κόνιν σαθροξύλου διὰ τὰ δέ. Αὐτὰ ὅμως καὶ τὰ παρόμοια δὲν τον ἠμπόδιζαν νὰ θεωρῆ ὡς ἰατρικὰ ἐπίσης σπουδαῖα καὶ τὴν καθαριότητα καὶ τὰ λουτρά καὶ τὴν κινήσιν καὶ ἐνίοτε τὰς ἐγχειρήσεις. Κατὰ τοῦτο ὁ νέος ἦτο νεωτεριστὴς καὶ οὐχὶ σπανίως ἠναγκάζετο νὰ πολεμῆ τὰς παλαιὰς προλήψεις. Ἡ τάσις αὕτη τὸν ἐξώθησεν ἀκόμη περαιτέρω: Νάφηση τὸ πατρικὸν κουρεῖον καὶ νὰ μεταβῆ παρά τινι φαρμακοποιῷ ὡς μαθητευόμενος. Τὸ πρᾶγμα ἐπεκροτήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του πρώτου καὶ ὑφ' ὅλων τῶν φίλων κατόπιν· ὁ νέος εὕρισκεν ὄντως σταδίον εὐρὺ νάναπτυξιν τὰς ἰατρικὰς του γνώσεις. Πόσον δὲ εἰς τοῦτο εὐδοκίμησε, δύναται νὰ μαρτυρήσῃ ἢ κοινὴ γνώμη τοῦ τόπου, σπανίως σφαιερά, ἢ ὁποία τὸν θεωρεῖ ὄχι μόνον τὸν μᾶλλον πεπειραμένον καὶ ἱκανὸν βοηθὸν Φαρμακείου. — Θέσις εἰς τὴν ὁποίαν ἔμεινεν ἔκτοτε, εἰς τὸ ἴδιον μέχρι τέλους φαρμακείου τοῦ Ἀγίου Πέτρου, πρῶτα ὑπὸ τὸν πατέρα καὶ ἔπειτα ὑπὸ τὸν υἱόν, διότι εἰς τοὺς μικροὺς τόπους οἱ ἄνθρωποι γηράσκουν εἰς τὰς θέσεις των ὡς αἱ πεταλίδες ἐπὶ τοῦ βράχου, — ἀλλὰ καὶ ὡς τὸν ἀριστὸν τῶν ἐμπειρικῶν ἰατρῶν καὶ τῶν κατωτέρων χειρουργῶν τῆς πόλεως.

Ὁ Γιακουμάκης ἦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις, — πρᾶγμα σπανιώτατον διὰ τὴν τάξιν του καὶ τὸ ἐπάγγελμά του, — φιλιαναγνώστης. Μετὰ τὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ, τὰ ὁποῖα ἔμαθεν ἀπὸ τὸν ἱερέα τῆς γειτονείας καὶ τὰ ἰταλικὰ, τὰ ὁποῖα ἔμαθεν οὕτως εἰπεῖν αὐτομάτως, ἀνέγνωσεν ἕνα σωρὸν βιβλίων. Εἶδομεν ὅτι εἶχε μίαν κάποιαν καλαισθησίαν, ἢ ὁποία μόνη τὸν

ὠδήγει πρὸς εὔρεσιν τοῦ καλοῦ συνδεδεμένου πάντοτε δι' αὐτὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου. Οὕτως εἶχεν ἀποκτήσει ἐν ἐπίχρισμα καλαισθητικὸν ἐλαφρότατον καὶ γνώσεις παντοειδεῖς, αἱ ὁποῖαι τὸν ἔκαμνον νὰ διακρίνεται μεταξὺ τῶν ἀπελεκήτων τοὺς ὁποίους συνανεστρέφετο. Ἡ ὁμιλία του καὶ τὴν ἡμέραν εἰς τὸ Φαρμακεῖον καὶ τὴν νύκτα εἰς τὰ οἰνοπωλεῖα, ἤκούετο μετὰ προσοχῆς. Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά, τὰ ὁποῖα ἐνδιέφερον τότε πολὺ τὸν κόσμον καὶ εἰς τὰ πολιτικά, τῶν ὁποίων φαίνεται τὸ θέλημα ἐγεννήθη καὶ θάποθάνη μετὰ τοῦ Ἑλληνοῦ, — ὁ Γιακουμάκης ἦτο ἐνημερώτατος. Ἐκτὸς τούτων ἤξευρε περιέργα ἐκ τῶν ἐπιστημῶν, ἐφευρέσεις νέας, ἤθη καὶ ἔθιμα ξένα, ἀνέκδοτα, ὅ,τι ἀπεταμίευσεν ἐκ τῶν ἀναγνώσεών του. Τὸ δὲ κυριώτερον, ἀφ' οὗ καὶ εἰς τὸ φαρμακεῖον αὐτὸ ἐξετιμᾶτο, ἦτο συνδρομητὴς πρὸ χρόνων τῆς Παλιγγενεσίας, καὶ εἰς τὴν γειτονείαν ἐκεῖ, εἰς μεγάλην ἀκτίνα, κατεῖχε τὸ μονοπώλιον τῶν ἐιδήσεων τῆς πρωτεύουσας. Διὰ τοὺς ἄνθρώπους τῶν καφενειῶν καὶ τῶν οἰνοπωλείων, — τὸ ἐσπέρας ἠγάπα νὰ τα ἐπισκέπτεται καὶ αὐτὰ ὀλίγον, — ἡ γνώμη του εἶχε κύρος. Ὅ,τι τοὺς ἔλεγε τὸ ἐπίστευαν, οὐδ' ἐπίστευαν τίποτε ἂν δέν το ἔλεγεν. Ἐπειτα τὸν ἠγάπων πολὺ διότι ἦτο χριστιανὸς ἄνθρωπος, ἀγαθὸς, ἀφιλοκερδὴς, νοικοκύρης τίμιος καὶ μάλιστα, αὐτὸ προπάντων χρειάζεται διὰ νάγαπᾷ ὁ κόσμος, — δυστυχῆς.

Αἱ οἰκογενειακαὶ του δυστυχίαι δὲν ἀφῆκαν τῷ ὄντι ἀσυγγίνητον κανένα. Νυμφευθεὶς νέος ἀκόμη καὶ πλήρης ἐλπίδων τὴν Μαργαρίταν Μπουγάδη, — τὴ κυρὰ Γιακουμάκαινα, — εὐμορφη τότε κόρην, ἀγαθὴν καὶ ἀπὸ τίμιον σπίτι, εἶδεν ἐνσκήπτουσαν κατὰ τοῦ οἴκου του τὴν ἰδίαν συμφορὰν, ἢ ὁποία κατεπύκρνε καὶ τοῦ πατρὸς του τὰς ἡμέρας. Ὅλα του τὰ παιδιὰ τὰ ἔχανε, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο. Ἐβλεπε καὶ ἐγεννᾶτο ἕνα παιδί δυνατὸ, θρεμμένο, μιὰ χαρὰ. Δὲν ἐπρόφθανεν ὅμως νὰ βγάλῃ τὰ πρῶτα δόντια ἢ νὰ ξαπολυθῆ, καὶ το ἐδέχετο νεκρὸν τὸ οἰκογενειακὸν μνημα, εἰς τὸν νάρθηκα τῆς Παναγίας (νεκροταφεῖον ἰδιαιτέρον δὲν εἶχε γίνεαι τότε ἀκόμη). Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ θλιβερά τύχη τῆς Κικῆς του, τῆς Τέτας του, τοῦ Ἀντζολοῦ του καὶ τοῦ Νιόνιου του. Ἐν μόνον ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος καὶ κατῶρθωσε νὰ μεγαλώσῃ ὁ Στάθης του. Αὐτὸ ἔμαθε γράμματα καὶ ἐπρόκοψεν. Ὅταν δὲ μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ πατρὸς του ἠμπόρεσε νὰ γίνῃ σαραγιάντης — ἔχων δηλαδὴ ἀποθήκην καὶ ἐμπορευόμενος γεωργικὰ προϊόντα, — καὶ νὰ λάβῃ μίαν σειρὰν, μετὰ τὴν βοήθειαν πάλιν καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν τοῦ πατρὸς του κατῶρθωσε νὰ εὐρῆ καὶ μίαν νύμφην μετὰ καλὴν προίκα καὶ μετὰ ἀνάπτυξιν, ὅπως δὲν θὰ τὴν ὠνευρεῖτο ποτὲ ἕνας Στέφας. Ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ ἐγεννήθη μόνη, ὡς τις φύσις προνομιουχῆς, ἡ Μαργαρίτα. Δι' αὐτῆς ἡ μαγεία ἐλύετο, τὸ σπέρμα ἐστερέωνεν. Ἄλλ' ὡς ἐὰν ἡ Μοῖρα ἐφθόνησε καὶ τὴν ὄψιμον αὐτὴν εὐτυχίαν, ἐφόνευσεν πρῶτα τὴν μητέρα καὶ κατόπι τὸν πατέρα τοῦ νέου βλαστοῦ. Ὁ Γιακουμάκης ἀπέμεινε πάλιν μετὰ τὴν γραιὴν σύζυγόν του, τῆς ὁποίας

είχον στειρεύσει οι ὀφθαλμοὶ καὶ τὴν γραϊάν ἀδελφὴν του, τῆς ὁποίας οὐδέποτε σχεδὸν εἶχον κλαύσει. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τῷ ἀπέμενε τότε μία ξανθὴ ἐλπίς, εἰς τὴν ὁποίαν συνεκέντρωσεν ὅλην του τὴν ἀγάπην. Ἡ Μαργαρίτα ἐλύτρωσε τοὺς γέροντας ἐκ τῆς ἀπογνώσεως καὶ εἰς τὸν οἶκόν των, σκοτεινὸν καὶ πένθιμον, ἔριψε τὴν ἀκτίνα τῆς χαρᾶς.

— Ἡ μάνα τση ἡ συχωρεμένη ἀπαράλλαχτη, μὰ ἔχει καὶ ἀπὸ τὸν ἀέρα τοῦ συχωρεμένου τοῦ πατέρα τση, ἔλεγε ὁ Γιακουμάκης πρὸς τοὺς θυμαζόντας τὴν καλλονὴν καὶ τὴν χάριν τῆς ἐφήβου ὄρφανῆς, ἐν ᾧ εἰς τὸ βλέμμα του τὸ λαμπρὸν, ἤστραπτεν ὅλη ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο πρὸς τὴν ἐγγονὴν του. Ἄλλ' οὐδέποτε, εἴτε ζῶντος τοῦ πατρὸς τῆς, εἴτε μετὰ τὸν θάνατόν του ἐφανέρωσε πρὸς τὴν κόρην ὀλόκληρον τὸ βάθος τῆς καρδίας του. Ὁ Γιακουμάκης δὲν ἤξευρε πολλὰς διαχύσεις. Σοβαροῦ μᾶλλον χαρακτήρος, ἴσχυε νὰ συγκρατῆται καὶ ἐκτός τῶν παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας ἔκαμνεν εἰς τὴν Γιακουμάκαιναν διὰ τὰ πολλά τῆς χάδια, ἡ Μαργαρίτα δὲν εἶχεν ἄλλο δείγμα τῆς τρυφερότητος τοῦ πάππου τῆς. Ἄλλὰ δὲν ἦτο καὶ μεγάλη ὀξυδερκείας ἀνάγκη διὰ τὴν διακρίνη κανεὶς ὅλην τὴν ἰσχὴν τοῦ αἰσθηματός του εἰς τὴν σταθερότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐφρόντιζε νὰ τὴν διαπλάσῃ, νὰ τὴν διδάξῃ, νὰ διατηρήσῃ ἀνεπαφον τὴν ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς περιουσίαν τῆς καὶ τελευταῖον νὰ τὴν ἀποκαταστήσῃ. Διότι κατὰ τὴν ιδέαν του—καὶ δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ κανεὶς ἐνεργῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου κατὰ τὴν ιδέαν ἄλλου,—δὲν ὑπῆρχε γάμος εὐτυχέστερος ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἠγωνίζετο τότε νὰ συνδέσῃ. Οἱ Κατσουρελαῖοι ἦσαν ἄνθρωποι τῆς σειρᾶς των, τῶν ιδεῶν των, ἔντιμοι, χριστιανοί, καλοὶ γειτόνοι, μηλιανοὶ καὶ ἀρκετὰ πλούσιοι. Ὁ Νιόνιος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ἦτο παιδί, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἄκουσε ἓνα στόμα νὰ πῇ κακό, παιδί τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἡσυχίας, ποῦ δὲν εἶχε κανεὶς νὰ φοβηθῇ τὸ παραμικρό. Διατί δὲν τον ἤθελε τοῦ λόγου τῆς, παρακαλῶ ; Διατί νὰ μὴ τον ἀκούῃ τὸ νόμο τῆς ; Διατί νὰ διώχῃ τὴν εὐτυχία τῆς ; Διατί νὰ μὴ θέλῃ νὰ μπῆ κυρὰ δοξασμένη στὸ κατσουρελεῖκο ; Διατί νὰ μὴ θέλῃ νὰ γλυκάνῃ μὲ τὴν χαρὰ τῆς,— μήπως τῆς ἐζητοῦσαν ἄλλο ; — ἐκεῖνους ποῦ τὴν ἀγάπησαν καὶ τὴν ἀνάθρεψαν ;

Ἔτσι αὐταὶ αἱ ἐρωτήσεις διεσταυροῦντο εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ πάππου, κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν. Διατί νὰρνεῖται ; Ἦτο τόσῳ φυσικὸν νὰ πορῇ καὶ νὰ ἐρωτᾷ. Ἀληθῶς δύο πράγματα ἦσαν ἀνώτερα τῆς ἀντιλήψεώς του : τὸ ὅτι ἡ ἐγγονὴ του ἤμποροῦσε νὰ γαπᾷ ἢ νὰγαπήσῃ κανένα ἄλλον καὶ τὸ ὅτι ἤμποροῦσε νὰ μὴν ἦτο ἐντελῶς Στεροπούλα, ὅπως καὶ καλὰ τὴν ἤθελεν, ὁμοιάσασα πολὺ περισσότερον πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῆς μητρὸς τῆς—οἰκογένειαν λαϊκὴν μὲν, ἀλλὰ φερομένην ἤδη μ' ἔκτακτον ὠστικὴν δύναμιν διὰ μέσου τῆς κοινωνίας καὶ ἀνερχομένην ὑψηλά, ὑπερήφανον καὶ ἀκατάδεκτον, διὰ τὸ ὁποῖον, μετὰ τὸν θάνατον μάλιστα τῆς κυρίας Στέφα, αἱ μεταξύ τῶν δύο οἰκογενειῶν

σχέσεις δὲν ἦσαν πολὺ στεναί. Καὶ κατεῖχε μὲν τὰ στοιχεῖα ὁ Γιακουμάκης νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ τα εὕρῃ μόνος του ὅλ' αὐτὰ ἄλλ' ἢ πρόληψις, ἡ παλαιόθεν ἐρριζωμένη, ἡ ἔξις, ἡ τάσις δὲν ἄφιναν εἰς τὸν παλαιὸν αὐτὸν ὄργανισμὸν τὴν λογικὴν ἐλευθέραν. Θὰ ἔκαμνεν ἴσως δουλειά, ἂν τοῦ τὰ ἔλεγε κανεὶς. Ἄλλὰ ποῖος ;

Ἦποτε καὶ κανεὶς... Καὶ ἡ Παλιγγενεσία σήμερον δὲν εἶχε τίποτε, σχεδὸν τίποτα... Μόλις ὁ Γιακουμάκης ἐπρόφθασε νὰναγνώσῃ τὸ ἄρθρον καὶ τὰ Διὰφορα τῆς πρώτης ἡμερομηνίας, ὅταν τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Παναγίας ἤρχισε νὰ σημαίνῃ μὲ τὴν μίαν—καμπᾶναν δηλαδὴ,—τὸ σύνθημα τῆς ἐνάρξεως. Τὸ μονότονον καὶ ἰσχνόφωνον ἐκεῖνο ντίν-νταν-νταν, ντίν-νταν-νταν, ὑπέρρινον θὰ ἔλεγε, ἠκούσθη ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν κατ' ἀρχὰς οὕτω προσκαλοῦν, καὶ εἴτα ἐχάθη, κατεπνίγη, εἰς τὸν χειμαρρὸν τῶν ἤχων ὅλων τῶν ἄλλων κωδῶνων, κρουομένων ὁμοῦ. Ἡ πληθὺς τῶν φθόγγων ἐκεῖνον τῆς συνηχίσεως ἐξέφευγεν ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκεῖνου καὶ διεχύνετο ποικίλην, διαυγῆς, παιγνιώδης, τρελή, τεμνομένη κατ' ἴσα διαστήματα ἀπὸ τὰς βαρεῖας κρούσεις τοῦ μεσαίου κῶδωνος, τοῦ μεγαλοφώνου καὶ δεσποτικοῦ. Ἡ κωδωνοκρουσία παρετάθη ἐπὶ ὀλίγην ὥραν ἀκόμη καὶ ὅταν ἐσιώπησεν, ὁ βόμβος μόνον ἠκούετο ἐκ τῶν μυρίων δονήσεων, γλυκύς, πραῦντικός, ἐξασθενοῦμενος ὁλοὲν ἀνά τὸν πολυκύμαντον ἀέρα... Εἰς τὴν ἀρμονικὴν αὐτὴν πρόσκλησιν, τὴν ὁποίαν τόσον εἶχον συνειθίσει τὰ γεροντικά του ὦτα, ὁ Γιακουμάκης ἦτο ἀνέκαθεν πιστός. Ἡγέρθη, εὔρε καὶ ἐφόρεσε τὸ κασκέτον του, χωρὶς ἀκόμη νὰ ὑψώσῃ διόλου τοὺς ὀφθαλμούς ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα, τῆς ὁποίας τὸν ἐνδιέφερε τὸ τελευταῖον διάφορον, ἐδίπλωσε κατόπι τὸ φύλλον εἰς τέσσαρα κανονικῶς, ἔχυσεν ἀπὸ πρασινοχρόου ραμινίου ὕδωρ εἰς τὸ μικρὸν του ποτήριον νὰ βρέξῃ τὸν λάρυγγά του καὶ κατῆλθε τὴν κλίμακα φωνάζων πρὸς τὴν ἀγαπητὴν ἀδελφὴν του τὸ στερεότυπον :

« Ἄν ἔρθῃ νὰ με γυρέψῃ κανεὶς, πές του ἔτσι ἀπολύση ἡ Ἐκκλησία.

— Ναῖσκε, κόπιασε στὸ καλό ! » ἀντεφώνησεν ἡ δεσποινὴς ἀπὸ τοῦ μαγειρείου, ὅπου, ἔτσι γιὰ κάτι νὰ κἀνῃ, ἐφύσα τὰ ζύλα, βήξασα συγχρόνως πνιγηρῶς καθὼς ἀνύψωσε τὴν βραχνὴν φωνήν, ἐκ τοῦ καπνοῦ.

[Ἔπεται συνέχεια]

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

